

MEGÚJULÁS? A régi és az új MNB IKR

MEZEY LÁSZLÓ MIKLÓS

Helyzetfelmérés

A felszabadulás utáni hazai cikkbibliográfia-összeállítás harmincöt éves fejlődése folyamán többnyire lépést tartott a kiadványtermés gyarapodásával. Az 1946-tal kezdődő első évtized alatt a kiadványok száma megduplázódott, majd az ezt követő húsz esztendő során háromszorosára nőtt. (Jellemző, hogy míg 1949-ben 106 forrást dolgozott fel a Magyar Folyóiratok Repertórium, addig 1980 júniusában 615 periodikumot). Miközben a feldolgozásba bevont források száma hatszorosára nőtt, a repertorizált cikkek mennyisége is ötször annyi lett.

Az 1950-es évek nemcsak abban a tekintetben jelentettek erőteljes fejlődést, hogy a földolgozandó periodikák száma megkétszereződött, hanem minőségi ugrás is bekövetkezett: megnövekedett a felsőoktatási- és kiépült a kutatóintézeti hálózat, és ez új, szakosodott könyvtári tájékoztató apparátust igényelt. Így indultak meg az első szakrepertóriumok: 1957-ben a Magyar Orvosi Bibliográfia nyitotta meg a sort, 1960-ban a Magyar Mezőgazdasági Bibliográfia jelent meg. A Magyar Nemzeti Bibliográfia Időszaki Kiadványok Repertórium (továbbiakban: MNB IKR) mellett a szakcikkek feltáró repertóriumok száma ma már meghaladja a negyvenet. Mi indokolta ezt a nagyfokú szakosodást? Elsősorban a már említett hazai szakcikktermés gyorsan növekedő mennyisége. Különösen a társadalomtudományi tematika arányának erősödése figyelmet ébresztő. A feldolgozott társadalom- és természettudományi cikkek számának növekedését és arányaik alakulását az alábbi táblázat szemlélteti.

	1949	1959	1969	1979
Társadalomtudomány	1593 37,1%	3814 37,0%	5834 44,5%	9902 46,1%
Természettudomány	416 9,7%	1614 15,7%	1579 12,0%	2740 12,7% ¹

Világosan látható, hogy 1979-re az MNB IKR-ben feldolgozott társadalomtudományi témájú cikkek aránya az egész cikktermés közel felét tette ki. Ugyanakkor más tudományágak publikációinak visszaszorulása, illetve stagnálása figyelhető meg.

	1949	1959	1969	1979
Orvostudomány	1073 25,0%	1626 15,8%	2015 15,4%	2606 12,1%
Agrártudomány	380 8,9%	847 8,2%	865 6,6%	1332 6,2%
Műszaki tudomány	827 19,3%	2400 21,5%	2822 21,5%	4923 22,9% ²

Az orvostudományi közlemények aránya jelentős mértékben visszaesett (25%-ról 12,1%-ra), kevésbé csökkent az agrártudományi cikkek aránya (8,9%-ról 6,2%-ra), a műszaki tudományok körébe tartozó föltárt publikációk száma ötszörösére nőtt, de ez csak részarányának szinten maradásához volt elegendő.

A tudományos igényű közlemények mennyiségi növekedését, valamint belső arányaik módosulását szükségszerűen követnie kellett a repertorizálás munkájának is.

A változás tendenciája egyértelmű. A fölhasználó-centrikus és az információellátás gyors térhódítása következtében a csupán egy ország egy dokumentumtípusára korlátozódó, ugyanakkor egy mindenkinek szóló szolgáltatásnak törvényszerűen veszítenie kellett jelentőségéből. Ez pedig azt az alternatívát veti föl, hogy megszűnik-e az ilyen típusú repertórium létjogosultsága, vagy csupán funkciójának – és ezzel szerkezetének – módosítására van szükség?

A világméretű információcserébe bekapcsolódó információs tevékenység nem fogja át a lehetséges fölhasználók körét. Mellettük nem csekély azoknak a száma sem, akik igénylik hazánkban a dokumentumok fölötti viszonylag nem késedelmes áttekintést, illetve azoknak, akiknek szükségletei csak erre terjednek ki. A nemzeti szakbibliográfiák – gyarapodó számú – léte erre enged következtetni – állapítja meg Sonnevend Péter.³ Ha a kurrens szakbibliográfiák léte realitás, akkor természetes igény velük szemben a teljesség. Ez viszont a közlemények egy tekintélyes hányadának „szórtsága” miatt csak teljességigényű forrásbázison alapulhat. Ami pedig feltételez egy központi helyről a nemzeti szakbibliográfiákat előállító szakközpontokba irányuló kliring típusú szolgáltatást. Újabb kérdés vetődik fel ennek kapcsán: szükséges-e a kurrens szakbibliográfiák teljességének biztosítása egy központi (válogató) feldolgozás és kliring jellegű ellátás, valamint az azok által le nem fedett szakterületeken az MNB IKR folytatása?

Végül is négy lehetőség állt a Repertórium szerkesztői előtt:

Variánsok	Előnyök	Hátrányok
A. Az MNB IKR megmarad általános cikkbibliográfiának (tárgymutatóval)	– teljes anyagot tár föl – tárgyi visszakeresés biztosított	– megmarad a párhuzamosság a kurrens szakbibliográfiákkal – megnő a ráfordítás

B. A központi feldolgozás és maga az MNB IKR megszűnik	<ul style="list-style-type: none"> – párhuzamosság megszűnik – más célra lesz felhasználható a kapacitás 	<ul style="list-style-type: none"> – a szakbibliográfiák teljessége nem biztosítható – a szakbibliográfiáktól le nem fedett területekről nincs áttekintés
C. Az MNB IKR helyett egy tartalomjegyzék típusú szolgáltatás (current contents)	<ul style="list-style-type: none"> – tartalmi teljesség biztosított – kapacitás szabadul fel – megrövidül az információnyújtás ideje 	<ul style="list-style-type: none"> – párhuzamosságok megmaradnak – problematikus a visszakeresés – a szakbibliográfiáktól le nem fedett területeket nem lehet visszakeresni
D. Az MNB IKR funkcionális kliring kapcsolatban a szakbibliográfiákkal	<ul style="list-style-type: none"> – tartalmi teljesség biztosított – minden szakterület visszakereshető – párhuzamosságok megszűnnek – nem igényel kapacitásbővítést 	<ul style="list-style-type: none"> – megszűnik az átfogó „nemzeti” jellegű cikkbibliográfia⁴

A D. jelű lehetőséggel szemben – ha az említett előnyök ténylegesen megvalósulnak a gyakorlatban, és csak akkor! – egyetlen kifogás támasztható: elvész az MNB IKR „nemzeti” bibliográfia jellege. Ilyen fenntartását fogalmazta meg Zöldi Péter is. „Kétségtelen, hogy a műszaki tudományok, orvostudomány, mezőgazdaság irodalmának kiválásával a Repertórium nemzeti bibliográfiai jellege megszűnt, és ez némi tűnődésre késztet. A felszeletelés folytatása csak attól függ, hogy van-e olyan kurrens szakbibliográfia, amelyik „kiváltja” a Repertórium megfelelő részét. Ha ezek a bibliográfiák a könyveket is tartalmazzák, akkor az MNB Könyvek Bibliográfiája is felosztható? Ha minden terület le van fedve, a kurrens szakbibliográfiák összege egyenlő a nemzeti bibliográfiákkal?”⁵ Jogos kérdések. De azt is tudni kell, hogy egyrészt a világszerte elterjedt felfogás nem tekinti az általános cikkbibliográfiákat a nemzeti bibliográfiai rendszer nélkülözhetetlen elemének, másrészt a nemzeti cikkbibliográfia léte inkább az illető ország információs rendszerének a függvénye, semmint valamilyen elméleti „alaptörvényé” – védelemzi álláspontját Sonnevend Péter.⁶

Ezek a kérdések és gondolatok vezettek el azután odáig, hogy 1979. május 10-én Sonnevend Péter „Javaslat a Magyar Nemzeti Bibliográfia Időszaki Kiadványok Repertóriumára szerkezeti reformjára” című előterjesztését tárgyalta meg a Vezetői Tanács az OSZK-ban.

A javaslat szerint célszerű lenne, ha az MNB IKR kizárná a földolgozás köréből az orvostudományi, a mezőgazdasági és a műszaki tudományok cikkeinek közlését és főtároló tevékenységét a társadalom- és természettudományokra korlátozná. Ilyen módon az új MNB IKR csak a 0–3, 5, 7–9 ETO főosztályok anyagát nyújtaná. A megvalósítás határidejét 1981 januárjában állapították meg, amikor már az új szerkezetű Repertórium lát napvilágot.

Ezt a megoldást, vagyis az elképzelhető variánsok közül a D. jelűt Sonnevend Péter szerint öt érv is alátámasztja.

1. A mind nagyobb mennyiségű cikktermés földolgozása egyre nehezebben oldható meg a jelenlegi feltételek között.

2. A nemzeti cikkanyag jelentős részének feltárását a gyorsan szaporodó szakbibliográfiák is elvégzik.

3. A repertorizálandó cikkáradat (körülbelül évi 25 ezer tétel) 400 szakcsoportba sorolása, éves kumuláció nélkül illuzórikussá teszi a tematikus visszakeresést. (A szakbibliográfiák általában tárgyszavaznak).

4. Az országok többsége nem tartja az általános cikkbibliográfiákat a nemzeti bibliográfiai rendszer feltétlenül szükséges részének, annál is inkább, mert a nemzeti cikkbibliográfiák megléte az adott információs struktúrának a függvénye, és nem valamilyen egyetemes törvényszerűségé.

5. A hazai felhasználók a régi MNB IKR-nek inkább csak hiánypótló, kontrolláló szerepet szántak, az alapvető tájékozódás eszköze eddig is a szakbibliográfiák sora volt. (Ez alól természetesen kivételek a kisebb települések könyvtárai, ahol nagy gondot okozhat a nagyszámú szakbibliográfia.)⁷

Az ilyen, D.-vel jelzett megoldás nagyon ésszerűen megszervezett együttműködést követel más, információkat nyújtó intézményekkel. „A cikkbibliográfia szolgáltatás kooperációs alakra való helyezése a (...) minőségi kívánalmak (tartalmi teljesség, megfelelő átfutási idő, igényes feltárás és mutatózás) mellett még olyan szempontok figyelembevételét igényli, mint a társadalomtudományok iránti igény, valamint az új rendszer megbízhatósága (korlátozott számú, szakmailag felelős partnerek).”⁸ A hazai cikktermelés repertorizálása elvileg teljesíthető a szakbibliográfiai központok és az OSZK munkamegosztása révén. A jelenlegi időszakban ez a következő intézmények együttműködését teszi szükségessé: MÉM Információs Központja (mezőgazdaság, élelmiszeripar, állatorvostudomány = Magyar Mezőgazdasági Bibliográfia); Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár (orvostudomány, egészségügy = Magyar Orvosi Bibliográfia); Országos Műszaki Könyvtár (műszaki tudományok, iparágak = Műszaki Lapszemle sorozatai); Országos Széchényi Könyvtár (társadalom- és természettudományok = MNB IKR).

Az OSZK szerepe és jelentősége ebben az együttműködésben igen nagy. A társadalom- és természettudományi anyag feltárása mellett, a partner intézményeknek biztosítja a „szóródó” anyag feltárását. Ezzel könnyebbedik és szakmailag biztosabbá válik a szakintézmények munkája; az OSZK számára pedig azzal az eredménnyel jár, hogy 25–30%-kal kevesebb leírást kell készítenie és az így felszabaduló erő tárgyszavazni tudja a társadalomtudományi anyagot. Éves tárgymutató összeállításával pedig a visszakeresést könnyítik meg a felhasználók számára.

Tehát az OSZK az MNB IKR lehetséges társsorozatainak elkészítésére az előbb felsorolt intézményekkel megállapodást kíván kötni. Az együttműködés lényege, hogy az OSZK fenntartja felelősségét a hazai cikkirodalomról nyújtott bibliográfiai ellátásért, s ennek érdekében a kötelespéldány szolgáltatásra alapozva változatlanul áttekinti a teljes magyarországi időszaki kiadványtermést, hogy partnereinek biztosíthassa a szóródó irodalmat (az általuk nem figyelt forrásokból), míg az adott szakma folyóiratainak feldolgo-

zása, a szakbibliográfia összeállítása az adott szakközpontok feladata. Ezzel lehetővé válik az az ésszerűsítő megoldás is, hogy egy periodikát csak egyszer dolgozzanak föl és a partnerek a meghatározott forrásokból kicédulázott anyagot kicserélik egymás között. Az együttműködést a teljes kiadványtermést áttekintő OSZK koordinálná.⁹

Elemzés (a FSZEK néhány szempontja szerint)

Az 1981-gyel induló új MNB IKR szerkesztői alapvető célként a következőket tűzték maguk elé:

1. A párhuzamosságok csökkentése a feldolgozás és a kiadványok útján történő tájékoztatás területén, a felhasználói alapérdekek (teljesség, folyamatosság, visszakereshetőség) sérelme nélkül.

2. Az új Repertórium minőségi előrelépést is jelentsen: a teljesség megbízható teljesítésén túl a társadalomtudományok vonatkozásában a gyűjtőkör bővítése és a tartalmi feltárás mélyítése által.

3. Megoldást kellene keresni a szépirodalom repertorizálására.¹⁰

Tegyük fel, hogy – elvben – az új MNB IKR léte önmagában eleget tesz a célkitűzések 1. pontjának. Ezért nézzük meg közelebbről, miként felel meg a 2. pontban foglalt kívánalmaknak.

A főbb gyűjtőköri elvek változatlanok maradtak, tehát a tudományos értékű, illetve a tudományok számára is hasznosítható cikkeket gyűjti. Annyi módosítást terveztek csupán, hogy szélesebb körben repertorizálják a művészeti tárgyú (színházi, kiállítási) bírálatokat.

Az új szerkezetű MNB IKR a régivel való összevetésében ismerhető meg leginkább. Ezért kiválasztottuk az 1980. év márciusi, júniusi és augusztusi számait, valamint az immár új Repertórium 1981. évi folyamából ugyanezen három hónap számait.¹¹

Azonnal szembeötlik a terjedelem erőteljes csökkenése. Ez egyfelől a tipográfiai megújulásból, másfelől a feldolgozott anyag zsugorodásából következik. Az új Repertórium bibliográfiai tételeket közlő oldalainak száma (a mutatók oldalait nem számolva) így alakultak a két esztendő minta hónapjai során:

	<u>1980</u> márc.	<u>1981</u> márc.	<u>1980</u> jún.	<u>1981</u> jún.	<u>1980</u> aug.	<u>1981</u> aug.
oldal	112	40	106	38	112	37

Összevetést végeztünk a társadalom- és természettudományi főszakokban (3 és 5) feldolgozott tételek számát illetően.

	<u>1980</u> márc.	<u>1981</u> márc.	<u>1980</u> jún.	<u>1981</u> jún.	<u>1980</u> aug.	<u>1981</u> aug.
Társadalomtudomány	460	561	560	519	514	427
Természettudomány	519	223	195	191	269	279

Mint a táblázatból leolvasható – nyilvánvalóan számolva a tudományos cikktermelés időben ingadozó mennyiségével – nemhogy gyarapodás lenne megfigyelhető, inkább valamelyes csökkenés tapasztalható mindkét tudományág területén.

Vizsgálódásunkat kiterjesztettük – a FSZEK központ profilját szem előtt tartva – a szociológia, a helytörténet, a zenetudomány és az irodalomtudomány szakokra. (Sajnos, az új MNB IKR nem sorolja külön szakba a helytörténetet, hanem Magyarország történetébe osztva közli). Lássuk tehát a négy tudományág tételeinek számát a vizsgált három-három hónapban.

	<u>1980</u> márc.	<u>1981</u> márc.	<u>1980</u> jún.	<u>1981</u> jún.	<u>1980</u> aug.	<u>1981</u> aug.
szociológia	13	38	20	–	15	21
helytörténet	13	–	13	–	3	–
zenetudomány	6	26	12	78	16	29
irodalomtudomány	80	135	106	92	92	99

A táblázat alapján úgy tetszik, hogy a szociológiai cikkek száma lényegesen nem módosult; a zenetudomány feltárásában egyértelmű növekedés tapasztalható; az irodalomtudomány ingadozik; a helytörténeti tételek összevetésére gyakorlatilag nincs mód.

Az új szerkezetű MNB IKR kidolgozásakor azt is célul tűzték ki, hogy a szakrendet jelentős mértékben egyszerűsítik. A régi 400 szakcsoport következtében egy-egy szakcsoportra átlagosan csak öt leírás jutott. Ráadásul a szakcsoportoknak körülbelül egyharmada nem is volt „produktív”. A tervek szerint a társadalom- és természettudományok cikkanyagának rendezése legfeljebb 100 szakcsoport segítségével is jól megoldható, ha az kellőképpen követi az adott tudományág logikáját, valamint a cikktermés tematikai megoszlásának arányait.¹²

Elvégeztük ezen a területen is az összehasonlítást: hány társadalomtudományi és hány természettudományi szakkal dolgozott a régi és az új MNB IKR? (Az 1980 augusztusi és az 1981. augusztusi füzet alapján).

	<u>1980</u> aug.	<u>1981</u> aug.
Társadalomtudomány	87	28
Természettudomány	18	12

Radikálisan csökkent a társadalomtudományi szakok száma (körülbelül egyharmada), kisebb mértékben a természettudományokéi. Mindez koncentrátságot jelez, amelyet a tipográfiai elrendezés tovább erősít. Összeszedettebbé vált az anyag és áttekinthetőbbé.

Mennyiben tett eleget az új MNB IKR annak a célkitűzésnek, hogy a gyűjtőkört szélesíti és a tartalmi feltárás mélységét növeli? Ezt a négy – a FSZEK számára legfontosabb – szak részére feldolgozott lapok számának alakulásával elemeztük (egy periodikum egyszeri előfordulását számlálva össze).

	<u>1980</u> márc.	<u>1981</u> márc.	<u>1980</u> jún.	<u>1981</u> jún.	<u>1980</u> aug.	<u>1981</u> aug.
szociológia	11	23	13	—	11	20
helytörténet	4	—	11	—	4	—
zenetudomány	3	12	8	32	9	12
irodalomtudomány	24	31	28	33	36	33
összesen	42	66	60	65	66	65

A táblázat – amennyiben érvényes következtetéseket lehet levonni három-három hónap anyagának összevetéséből – azt mutatja, hogy valamelyest szélesedett a feldolgozott folyóiratok, lapok mennyisége. „Színesebbé” vált egy-egy tudományág számára repertorizált lapok skálája. A legerőteljesebb gyarapodás itt is a zenetudományi szakban észlelhető.

Mélyítve az elemzést, arra is kíváncsiak voltunk, hogy a célként megjelölt gyűjtőköri szélesítés miként valósult meg a periodikák megoszlásában, a tekintetben, hogy a napilapok fölhasználtsága bővült-e a repertorizálásban?

	<u>1980</u> márc.		<u>1981</u> márc.		<u>1980</u> jún.		<u>1981</u> jún.		<u>1980</u> aug.		<u>1981</u> aug.	
	nl	p	nl	p	nl	p	nl	p	nl	p	nl	p
szociológia	2	11	10	28	2	18	—	—	4	11	2	19
zenetudomány	—	6	2	24	—	12	8	70	5	11	2	27
irodalomtudomány	7	73	15	120	14	92	7	85	13	79	6	93

(nl = napilap; p = periódikum)

Általánosságban az a kép rajzolódik ki a táblázatból, hogy valamelyest nőtt a feldolgozott napilapok száma. Lényeges – tendenciaként mutatkozó – változás azonban e területen sincs. Hiszen összeadva e három szak feldolgozott napilapjainak számát, a következő képet kapjuk:

	<u>1980</u> márc.	<u>1981</u> márc.	<u>1980</u> jún.	<u>1981</u> jún.	<u>1980</u> aug.	<u>1981</u> aug.
összes napilap	9	27	16	15	22	10

Tehát míg az 1980. évi három minta hónapban a felmért három tudományágban összesen 47 napilap cikket közölt az MNB IKR, addig az 1981. év ugyanezen három hónapjában összesen 52-t.

Ismerve azt a tényt, hogy napilapjaink is közölnek a tudomány számára hasznosítható írásokat, mindenképpen kívánatos volna nagyobb figyelmet fordítani rájuk. Különösen, ha emlékezünk arra a célkitűzésre, amely szerint az új MNB IKR a művészeti bírálótokra, kritikákra nagyobb figyelmet kíván fordítani. Márpedig napilapjaink igen szép számmal közölnek efféleket.

Az elemzés következő fázisában azt néztük meg, milyen teljességgel dolgozza föl egy-egy folyóirat anyagát az új MNB IKR. A hat minta hónap Repertóriumainak tételeit

szűrőpróbaszerűen összevetettük néhány általa közölt folyóirat tényleges közleményeivel. Vizsgálódásunk a szociológia, a zenetudomány és az irodalomtudomány területét érintette.

Az MNB IKR 1981. augusztusi füzete zeneművészet szakja 4 közleményt emel ki a Muzsika 1981. 5. számából, holott abban 14 jelent meg. A Repertórium ugyanezen száma az irodalomtudomány, az egyes nyelvek irodalma és a magyar irodalom szakja a Literatura 1981. 1–2. számából 22 publikációt tart nyilván az ott ténylegesen megjelent 33-mal szemben. Teljességre törekvőbben dolgozta fel az Irodalomtörténeti Közlemények 1980. 5–6. számát: a 16 cikkből 15-öt vett fel (a recenziókat nem számolva). Az MNB IKR 1981. júniusi száma a Helikon 1980. 3–4. számában megjelent 21 eredeti közleményből hetet vett számba. Legteljesebbnek mutatkozott a szociológia szak feldolgozottsági szintje. Az MNB IKR 1981. márciusi számában közölt anyagát összevetve az általa feldolgozott Valóság 1980. 12. számával és a Szociológia 1980. 2. számával – valóban teljesítette a teljességre törekvés igényét. A felmérés összképe azonban korántsem ilyen kedvező. Túlságosan „alapos” a szelektálás – ezáltal igen fontos írások maradtak feldolgozatlanul. Például az MNB IKR 1981. augusztusi száma a Kritika 1981. 3., 4. és 5. számából mindösszesen 6 közleményt talált érdemesnek arra, hogy közölje. Olyan fontos és terjedelmesebb írások maradtak ki mint Bokor Péter: Egy év Kovács Imre életéből (3.sz. 7–11.p.); Sík Csaba: Komlós Aladáról (3.sz. 26.p.); Mocsár Gábor: Tények, Tanú, Napló (4.sz. 18–19.p.); Testvérkiadók. (5.sz. 2–6.p.); Vörös T. Károly: Pro és kontra a krimiről (5.sz. 14–16.p.). Nekrológot nem, megemlékezést csupán egyet vett föl a Repertórium (Poszler György írását Szerb Antalról). Ilyen jellegű és nagyjából hasonló terjedelmű írás pedig még 7 volt a lap e három számában. Mindez cáfolja azt a korábban jelzett törekvést, hogy az új Repertórium minőségi előrelépést fog jelenteni: a teljesség megbízható teljesítésén túl a társadalomtudományok vonatkozásában a gyűjtőkör bővítése és a tartalmi föltárás mélyítése által.¹³ Ugyancsak megfogalmazódott az a terv is az új Repertóriummal kapcsolatban, hogy szélesebb körben dolgozzák föl a művészeti tárgyú bírálatokat. Nos – az összevetések tanulsága szerint – szinte nem, vagy alig fordít figyelmet az MNB IKR erre a műfajra. Továbbá önként adódik a kérdés: az irodalomtudomány szempontjából egyáltalán nem közömbös irodalmi kritikák föltárására vajon miért nem vállalkozik a Repertórium?

Tájékozódásképpen egy viszonylagos pontosságra törekvő beclést végeztünk arra nézve, hogy három általunk kiemelt szak anyagát milyen mélységgel és alapossággal tárja föl a FSZEK megfelelő részlege: a szociológiai dokumentációs osztály, a bibliográfiai osztály valamint a Budapest-gyűjtemény. (Az összevetés alapját csakis a hazai periodikumok repertorizálása adta természetesen).

A szociológiai osztály havi átlagban 250 címfölvételt készít a hazai szakirodalomból, szemben az MNB IKR 20–30 között mozgó tételszámaival. A bibliográfiai osztály teljesítménye az irodalomtudomány szakban (kritikákkal együtt) havi 450 folyóiratcikk rögzítése, az új Repertóriumé 100–130 körül van. A Budapest-gyűjtemény – csak a főváros területére vonatkozó – címfölvételi mennyisége 380-as havi átlagot mutat, a Repertóriumé 10 körül volt az országos viszonylatú helytörténeti publikációk föltárásában.

Mindezek ugyan hozzávetőleges adatok, de az arányokat feltétlenül tükrözik így is. Nyilvánvalóan nem lehet messzemenő következtetéseket levonni a – szükségszerűen változó – nemzeti cikkbibliográfia tételszámainak és a FSZEK adott osztályai által készített havi cédulatermés mennyiségének különbözőségéből. A mechanikus szemlélet ugyanis nem venné figyelembe a széles körben publikált MNB IKR és a könyvtári cédulakatalógusok (egyebek között: funkcionális) különbözőségét. Ám az arányeltérések mégis meggon-
dolkodtatóak.

Mindenképpen fejlődést mutat az új Repertórium mutatója a korábbihoz képest. Az 1981. előtti MNB IKR csak a személy- és földrajzi neveket, illetve a testületi neveket közölte. Az újhoz már igazi tárgymutató csatlakozik és külön került a szerzői névmutató is. A tárgyszavak lehetővé teszik a társadalomtudományi cikkek tartalmi feltárását. (Csak a társadalomtudományi anyagot tárgyszavazzák, a természettudományi nem).

És egy feladatról: a szépirodalmi cikktermés repertorizálásának igénye mind sürge-
tőbb. Legalább a primér irodalmi folyóiratok ilyen jellegű feldolgozását mielőbb meg-
kellene kezdeni.

Végső összegezeként talán azt a tanulságot vonhatjuk le a régi és az 1981-gyel
indult Repertórium összevetéséből, hogy a tematikában – ésszerűen – zsugorodott MNB
IKR még nem tudott eleget tenni azoknak a megnövekedett minőségi követelményeknek,
amelyeket indulásakor a szerkesztői vállaltak, s amelyet valamennyi használója joggal
elvárna. Egyszóval: elveszett a „nemzeti” cikkbibliográfiai jelleg, ám a számára megma-
radt területeken sem teljességre törekvően repertorizál.

Véleményünk szerint előbbre mozdítaná az MNB IKR ügyét egy olyan megoldás,
amit Sonnevend Péter is megfogalmazott óhajként: „A feltárás tekintetében a kívánatos
irány egyértelműen az egyszerű feldolgozás. Ennek legegyszerűbb (legegyszerűbb, de nem
egyszerű) megoldása az, ha a megosztott (kooperációs) feldolgozásban részt vevő partne-
rek meghatározott források feltárását vállalják, s a más szakterület körébe eső leírásokat
közösén kicserélik egymás közt. Ezt az együttműködést a teljes kiadványtermést áttekin-
tő OSZK koordinálná.”¹⁴

Valóban elgondolkodtató: napjainkban a legfontosabb kéttucatnyi hazai folyóira-
tot, lapot talán több száz helyen is áttekintik és feltárják. Ezért volna *nagyon kívánatos*,
hogy megvalósuljon egy olyan *központi feldolgozás*, amely ezeket az alapvető periodiku-
mokat 100%-os teljességgel repertorizálná (a lapok körének pontos meghatározása után),
így azokat *az országban egyetlen helyen kellene átnézni* csupán, s a többi szakközpontok
az ezeknek a körén kívül eső lapokra összpontosíthatnák figyelmüket, kapacitásukat.
Ezzel csakugyan megbízhatóbbá válna a hazai cikktermés repertórium feldolgozása,
temérdek erő szabadulna fel a párhuzamosan végzett munkák sora alól. Egyszóval egy
efféle kezdeményezés mindenkinek az érdekeit hasznosan szolgálná: felhasználókét,
könyvtárosokét egyaránt. Indokolt lenne tehát szót váltanunk erről – s nem is a távoli
jövőben.

JEGYZETEK

1. SONNEVEND Péter: Válaszúton a kurrens magyar cikkbibliográfia. Könyvtári Figyelő 1980. 6.sz. 603. l.
2. Uo.
3. SÁNDOR Ernő: Vita a MNB Időszaki Kiadványok Repertóriumra fejlesztéséről. OSZK Híradó 1979. 1–2.sz. 9. l.
4. SÁNDOR Ernő: i.m. OSZK Híradó 1979. 1–2.sz. 10. l.
5. ZÖLDI Péter: Meghalt a király, éljen a király! (Az új Repertóriumról) OSZK Híradó 1981. 1–2.sz. 29. l.
6. SONNEVEND Péter: A repertóriumról: döntés után, változás előtt. OSZK Híradó 1979. 9–10.sz. 183. l.
7. SONNEVEND Péter: i.m. OSZK Híradó 1979. 9–10.sz. 182–183. l.
8. SONNEVEND Péter: i.m. Könyvtári Figyelő 1980. 6.sz. 606. l.
9. SONNEVEND Péter: Együttműködés a hazai cikkirodalom feltárásában. Könyvtáros 1980. 9.sz. 510. l.
10. SONNEVEND Péter: i.m. OSZK Híradó 1979. 9–10.sz. 184. l.
11. MNB IKR 35.évf. 1980. 3., 5., 8. füzet; 36.évf. 1981. 3., 5., 8. füzet.
12. SONNEVEND Péter: i.m. Könyvtáros 1980. 9.sz. 510. l.
13. SONNEVEND Péter: i.m. OSZK Híradó 1979. 9–10.sz. 184. l.
14. SONNEVEND Péter: i.m. Könyvtári Figyelő 1980. 6.sz. 607. l.

JOBBA A FÜRDŐKÁDBAN! – Virginia Choate egy richmondi (Kentucky, USA) művelődési központ néhány helyiségében meghúzódo könyvtár bibliobusz-könyvtárosa lett. A könyvtári adminisztráció a könyvtárban folyik, s ennek kényelmesebb zugait már elfoglalta a könyvtárvezető és a három régebbi kolléga, így az újonc a tűzhely és a kiöntő közötti asztalkán dolgozott a bibliobusz-körutak közötti szünetekben. Miután a központban háztartási tanfolyam is indult, s a résztvevők természetesen a tűzhelyet is használták, Virginia ésszerűbbnek találta, ha a fürdőszobában rendezi be munkahelyét. (Aki nem hiszi, járjon utána! – a szerk.)

(American Libraries, 1981. 4.no.)